

K r o n i k a

Skrjabin, a vse te stilno kakor izrazno sicer tako značilne in vendar docela različne individualnosti diferencira Borovski tako pregnantno, nesamoljubno in veličastno preprosto, da ti je vsaka točka programa novo razodetje.

L. S. Bachov preludij in fuga v D za orgle v F. B. Busonijevi predelavi za klavir je ogromna baročna zgradba, pravi spomenik v Bachu vtelesenega občutja in znanja svoje dobe. Borovski je obvladal to komplicirano tematično lakturo, ki zahteva posebno za oktavne postope v levi roki, ki imitirajo orgelski pedal, virtuozno tehniko, lahkotno, organsko naraščajoče, pa vendar tako jasno in plastično, da je izpod njegovih prstov nevidno vstajala postopoma vsa silna arhitektura dela.

«Le rappel des oiseaux», kabinetni kos francoskega rokokoja, Rameaujevo delo, je bil v svoji lahkotni, pretežno vertikalni obdelavi (J. Ph. Rameau je pravi ustanovitelj harmonije) posrečen kontrast k Bachovi veličastni fugi.

V Beethovnovi *Appassionati* je Borovski v prvem stavku prepričevalno razvil antitezo obeh organskih motivov — «motiva usode» (Klopfmotiv) in «junakovega motiva», v «Andante» smo čuli pravi nežni «cantabile»-ton, končni ognjeviti «Presto» pa je kar razgrel.

Drugi del programa je prinesel Skrjabinov «Impromptu», ki pa kaže več prisiljene originalnosti in umetnosti iskanja nego izraznosti, dočim je «Étude» močna invencija in stilno izraz modernega pokreta, ki ga v ruski glasbi Skrjabin otvarja.

V Lisztovem «Sonetu Petrarke», ki je manj produkt spontane tvornosti, temveč več ali manj rafinirane refleksivnosti že v končnih Paganini-Lisztovih «Tema z varijacijami», «La Chasse» in «La campanella» je Borovski pokazal vse svoje veliko tehnično znanje in virtuoznost.

Koncert je bil isto kakor lanski velik glashben dogodek i za one, ki so željni glasbenega užitka, i za naš klavirski naraščaj. *France Marolt.*

I N O Z E M S K I P R E G L E D

Dostojevskij o dramtiziranju svojih romanov. Slovensko občinstvo je imelo priliko videti doslej že nekaj poskusov, upodobiti Dostojevskega romane na odru. Tako so nam predstavili moskovski Hudožestveniki z veliko umetnostjo «Brate Karamazove» in «Selo Stepančikovo», Narodno gledališče pa nam je dalo pod zavedno režijo pokojnega B. Putjate doslej dvoje ne uspelih takih poskusov, «Idiota» in «Stričkov sen». («Besov», ki so se v Rusiji pogosto igrali, pri naš še nismo videli.) Iz del samih, še bolj pa iz teh odrskih poskusov se vidi, kako silen dramatski oblikovatelj je tičal v Dostojevskem, najsi nam ni zapustil pisatelj sam nikakih dramskih del. V svoji mladosti je napisal nekaj «romantičnih» iger, pozneje, v Sibiriji, se je lotil komedije, ki jo je kesneje izpremenil v roman «Selo Stepančikovo» (baje persiflaža Gogoljeve verske izpreobrnitve). — Naslednje pismo, ki je bilo šele pred kratkim priobčeno in ki ga je reproduciral zanimivi nemški žurnal «Die literarische Welt», se nanaša najbrž na roman «Bes», ki je prav tedaj izhajal v «Ruskem Vestniku». Pismo slove: Petrograd, 20. januarja 1872. Milostljiva gospa kneginja Varvara Dmitrijevna! Vaše pismo od 6. decembra sem imel čast prejeti šele ta teden. Prvič je bil napačen naslov in razen tega sem se nahajal cel mesec v Moskvi, tako da je Vaše pismo ves ta čas čakalo náme na moji mizi v Petrogradu. — Zelo se Vam zahvaljujem za pozornost, ki ste jo posvetili mojemu romanu: jaz bom vedno cenil odkritosrčno sodbo, kakor je Vaša, poleg tega je Vaša

K r o n i k a

hvala jako laskava záme. Saj za take sodbe človek živi in piše, dočim je v našem literarnem svetu vse tako zelo konvencionalno, tako dvoumno in skrito in je zategadelj tako dolgočasno oficieľno, zlasti pohvale in laskave sodbe. — Kar se tiče Vaše namere, sestaviti dramo iz mojega romana, bi seveda popolnoma soglašal z Vami, tudi sem si postavil za pravilo, nikoli ne ovirati takih poskusov; vendar ne morem drugače, ko da Vam pripomnim, da se taki poskusi skoro vedno ne posrečijo, vsaj ne docela.

Neka tajna umetnosti je, po kateri epična oblika ne bo nikoli našla česa nji odgovarjajočega v dramatični. Jaz mislim celo, da so za različne umetnostne oblike tudi vrste odgovarjajočih pesniških misli, tako da se kaku misel ne dá nikdar izraziti v drugi, nji ne odgovarjajoči obliki.

Nekaj drugega bi bilo, če bi roman kolikor mogoče predelali in izpremenili, da bi obdržali od njega samo kako epizodo za predelavo v dramo, ali uporabivši prvotno idejo, docela izpremenili sujet... Vendar Vas prosim, da mojih besed nikakor ne smatrate kot odsvetovanje. Ponavljam, da gledam jaz na Vaš namen z vso simpatijo in da je Vaša volja, brezpogojno dovršiti stvar, záme izredno laskava... Prosim ponovno oproščenja za svoj zakesneli odgovor, — vendar sem kriv, ne da bi me zadela kaka krivda. — Moj naslov je za vsak slučaj: Petrograd, Serpuhovskaja hiša št. 15. — Sprejmite, kneginja, zagotovilo mojega najglobljega češčenja. Vaš prevdani služabnik Fjodor Dostojevskij.

F. A.

Aleksej Tolstoj o sodobnem ruskem slovstvu. Znani pisatelj A. Tolstoj, čigar literarno delo bomo v tekočem letniku «Ljubljanskega Zvona» predstavili svojim čitateljem, je objavil zanimiv članek o novi podobi v ruski literaturi. Iz tega članka povzemamo: Dostojevskęga pero je ustvarilo Grušenko. Nje je bilo nekaj v vsaki ruski ženski, in bodisi da samo čisto majčkena kapljica. Tudi dandanes živi Grušenka — a ta je že druga. Pojde ta nova Grušenka z menoj v Sibirijo, v katorgo? In Razkolnikov — bi on dandanes ubil staro oderuhinjo? In Stavrogin — bi se obesil v svoji podstrešnici?

In vsi oni novi tipi, ki še nimajo imena v literaturi, ki so stali na plamenęi grmadi revolucije in še zmerom s svojo mrtvaško roko trkajo na brez-pokojno okno pesnikovo, — vsi ti še čakajo svojega utelešenja. Jaz hočem spoznati tega novega človeka. Jaz hočem spoznati samega sebe.

Nekaj čudovitega je moč umetnosti, kadar kleše iz kaosa človeški obraz. Umetnost me povzdiguje, mi dviga glavo visoko do oblakov. Poln ponosa stopam po svoji deželi. —

Prazne besede so, če marsikdo trdi, da nedostaja moderni ruski beletristiki pomembnih talentov. Mladi ruski pripovedniki so neizmerno bolj talentirani in tehtni nego bodisi kdo izmed zapadno-evropskih ali ameriškanskih romanopiscev — teh žeparjev stare kulture, teh hvalilcev kriminalnega preiskavanja, teh norcev njih veličanstva valutnih špekulantov.

Ampak v modernih ruskih povestih ni še videti «človeka». Jaz vidim tesketajoče se življenje, vidim vlak, ki pelje počasi mimo, slišim, kako tuli snežni vihar, vidim ljudi umirati, ljubiti, prepirati se, potovati preko ravnice, bojevati se. Tu — roka, tam — oko, tam — trak kakšnega kosa obleke. Celega človeka pa ne vidim.

Sintetični akt se še ni izvršil.

Kdo je kriv temu? Po moji sodbi napačna metoda, staro podedovani, še izza časa Čehova in dekadentov izvirajoči strah pred veličastnim, umetnostno občutje, ki samo estetizira.